

Анастасія ГАВРИЛЕНКО,

orcid.org/0000-0002-0475-1616

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри англійської філології

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(Миколаїв, Україна) 734nastenka@gmail.com

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті обґрунтовано теоретичні основи педагогічного моделювання як системи елементів із характерними властивостями та функціями для її реалізації. Охарактеризовано практичну та теоретичну функції моделей. На основі аналізу наукових праць з'ясовано різні види класифікації моделей за їх способом реалізації та за структурними компонентами. Розкриваючи сутність процесу моделювання, автор окреслює основні дієві принципи формування індивідуального стилю навчання студентів-філологів, а саме: принцип альтернативності знань, що полягає у поєднанні різних підходів навчання; принцип гнучкості та варіативності, що забезпечує варіативність вибору навчальних дисциплін студентом при організації навчального процесу; принцип науково-дослідної орієнтації змісту та принцип палімпсесту, що передбачає поступове перетворення змісту загального на індивідуальний на засадах компетентнісного підходу. У процесі аналізу процесу створення моделі індивідуальних стратегій визначено головні етапи її побудови, що слугували вибору основних блоків нашої моделі процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів (пропедевтичний, індивідуально-діагностувальний, проєктувальний, реалізаційний та оцінний). Пропедевтичний відображає мету, завдання, методологічні підходи та принципи формування індивідуальних стратегій студентів-філологів. Індивідуально-діагностувальний блок включає взаємодію ознак професійної спрямованості та індивідуалізації студентів, виявлених на основі педагогічного тестування професійних та особистісних характеристик студентів філологічних спеціальностей. Проєктувальний блок складається з розробки індивідуальних маршрутів та траєкторій студентів-філологів. Реалізаційний блок має на меті опанування професійних компетентностей у процесі навчання. Оцінний блок складається з критеріїв оцінювання та верифікованих діагностик для перевірки сформованості індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів.

Ключові слова: моделювання, модель, структурна модель, функціональна модель, блок, індивідуальна стратегія.

Anastasiia HAVRYLENKO,

orcid.org/0000-0002-0475-1616

Candidate of Pedagogical Science,

Senior Teacher at the Department of Foreign Philology

Petro Mohyla Black Sea National University

(Mykolaiv, Ukraine) 734nastenka@gmail.com

THE FUNCTIONAL ASPECT OF MODELLING OF THE FORMATION PROCESS OF INDIVIDUAL LEARNING STRATEGIES OF PHILOLOGY-STUDENTS

The article deals with the theoretical foundations of pedagogical modeling as a system of elements with specific properties and functions for its implementation. The practical and theoretical functions of the models are characterized. Different types of classification of models by their method of implementation and structural components are clarified which are based on the analysis of scientific works. Revealing the essence of the modeling process, the main effective principles of forming an individual style of teaching students of philology are outlined: the principle of alternative knowledge, which is based on the combination of different learning approaches; the principle of flexibility and variability, which provides variability in students' option of academic disciplines in the organization of the educational process; the principle of research-oriented content and the principle of palimpsest, which provides the gradual transformation of the general content to the individual on the basis of the competence approach. Analyzing the process of creating a model of individual strategies were identified the main stages of its construction, which served to select the main blocks of our model of the process of forming individual learning strategies for philology students (propaedeutic, individual diagnostic, planning, realizable and estimated). Propaedeutic reflects the purpose, tasks, methodological approaches and principles of the formation of individual strategies of philology students. The individual-diagnostic block includes interaction of signs of professional orientation and individualization based on pedagogical testing of the professional and personal

characteristics of students of philology speciality. Planning block consists of the development of individual routes and trajectories of students of philology. Realizable aims to master professional competencies in the learning process. The estimated block consists of assessment criteria and verified diagnostics to verify the formation of individual learning strategies for students of philology.

Key words: *modelling, model, structural model, functional model, block, individual strategy.*

Постановка проблеми. Процес інтеграції системи вищої освіти до європейського простору зумовлює покращення методичної підготовки філологів, усвідомлюючи доцільність її реалізації в умовах інформатизації суспільства, що базується на взаємодії суб'єктів навчання та інноваційних ресурсів. Тому процес формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів передбачає моделювання їхнього педагогічного процесу. Лише при правильній побудові освітнього процесу як єдиної системи при врахуванні індивідуальних особливостей суб'єктів навчання та розробленні логічної функціональної моделі навчального процесу можна розраховувати на високий рівень професійної підготовки майбутніх філологів (Гавриленко, 2019: 4).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод моделювання у процесі навчання обґрунтований у педагогічній науці багатьма науковцями: О. Аліпичевим, В. Штоффом, А. Вербицьким, В. Загвязинським, А. Семеновою, А. Хуторським. І. Дорохіна, Г. Удовіченко, З. Рябіна та І. Колесникова наголошують на тому, що саме процес моделювання є дієвим інструментом навчальної діяльності студентів з огляду на їх індивідуальні стилі (Докучаєва, 2007: 10–13). Водночас встановлено, що моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів науковцями не здійснювалося.

Метою статті є теоретичне обґрунтування функціонального аспекту моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів філологічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Підставою для моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів є високий рівень професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Завдання розроблення моделі повинно мати визначену мету та зорієнтоване на практичне застосування на основі індивідуальних особливостей суб'єктів навчання. Загалом процес *моделювання* – це один із методів пізнання й перетворення світу, який зумовив створення нових типів моделей, що розкривають нові функції самого методу (Докучаєва, 2007: 5). У процесі застосування методу моде-

лювання використовують *модель* як засіб дослідження. Однак модель є речовою, знаковою або уявною системою, яка відтворює, відображає та імітує принципи функціонування та внутрішньої організації об'єкта, його властивості, характеристики та ознаки (Ягупов, 2013: 145). На думку О. Кочергіна, модель – це уявна чи матеріально втілена система, яка відтворює об'єкт дослідження й здатна замінити його так, що й сама стає джерелом нової дослідницької інформації (Харитоновна, 2005: 79). С. Гончаренко зазначає, що модель є штучно створеною системою елементів, які з точністю відображають певні властивості, сторони, зв'язки об'єктів, що вивчаються (Гончаренко, 1997: 234). Головними функціями моделі є теоретична та практична. Теоретична функція моделі реалізовує специфічність образу дійсності, який відповідає певним закономірностям єдності загального й одиничного, логічного й чуттєвого, абстрактного й конкретного; практична функція моделі дає змогу охарактеризувати модель як інструмент і засіб наукового експерименту. Слід також виділити дескриптивну функцію моделі, що полягає у застосуванні комунікативних технологій у професійній підготовці майбутніх філологів та дає змогу встановити суттєві змістові характеристики професійної підготовки студентів-філологів із застосуванням інтерактивно-комунікативних технологій. Моделювання професійної підготовки за реалізації означених функцій може мати прогностичний характер. За способом реалізації моделей їх можна розподілити на структурні (важливими є сутнісні взаємозв'язки між структурними елементами) і функціональні (основним є врахування функції всіх елементів і їхня роль у досягненні очікуваного результату). І. Колесникова наголошує, що модель є штучно створеним об'єктом у вигляді схеми, знакових форм чи формул, котрий, будучи подібним до досліджуваного об'єкта (чи явища), відображає у більш простому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки й відносини між елементами цього об'єкта. Отже, педагогічна модель – це логічно послідовна система відповідних елементів, яка включає в себе цілі, зміст освіти, проектування педагогічної технології та технології управління навчальним

процесом, навчальних планів і програм (Харитонова, 2005: 86). Головною функцією педагогічної моделі є допоміжна, що проявляється в розробленні навчальних планів і програм, різних способів організації навчання та навчального процесу, визначення критеріїв ефективності технології, видів і способів оцінювання та контролю. На думку І. Дорохіної, процес моделювання є активним способом розроблення та теоретичного обґрунтування варіативно-педагогічної моделі формування індивідуально-особистісного стилю навчальної діяльності студентів у процесі освітнього простору (Гавриленко, 2016: 180). Основними дієвими принципами моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання є: *принцип альтернативності знань*, що передбачає об'єднання різних підходів навчання, принцип альтернативи забезпечує студентам можливість вибору змісту, форми, виду, способу діяльності та часу її виконання; *принцип гнучкості та варіативності змісту навчання* базується на формуванні різностороннього складу дисциплін і курсів, варіативності вибору навчальних програм для забезпечення вибірковості навчального процесу (студент має самостійно організувати освітній простір, час та послідовність своєї активності у процесі професійної підготовки, самостійно планувати й задавати режим інтенсивності навчання, ритм навчального навантаження, рівень засвоєння змісту навчальної програми); *принцип науково-дослідної орієнтації змісту освіти* передбачає спрямованість студентів до здобуття знань; *принцип палімпсесту* має на меті багаторівневу сукупність і поступове перетворення загального досвіду на індивідуальний, за допомогою вибору студентом власної індивідуальної стратегії навчання (Гавриленко, 2019: 115).

Створення моделі процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів вимагало проходження низки етапів, а саме: вибору методологічної основи моделювання системи, що зумовлений особистісно орієнтованою парадигмою освіти; окреслення основної мети, її уточнення й конкретизації; обґрунтування завдань та функцій моделювання та визначення її елементів.

Для реалізації ідеї моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів була розроблена модель, що складається з 5 функційних блоків (пропедевтичний, індивідуально-діагностувальний, проєктувальний, реалізаційний та оцінний).

Пропедевтичний функційний блок моделі містить мету, завдання, збір та аналітичне оброблення даних на основі тенденції формування індивідуальних стратегій навчання, методологічні підходи та принципи формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів (Гавриленко, 2019: 119).

Індивідуально-діагностувальний функційний блок визначає взаємодію ознак професійної спрямованості суб'єкта навчання (загальна спрямованість, комунікативні й організаторські здібності, професійні переваги) та індивідуально-особистісної спрямованості (темперамент, форми поведінки в конфліктних ситуаціях, означення індивідуально-когнітивного стилю студента як суб'єкта навчання).

Проєктувальний функційний блок мав на меті організацію спільного зі студентами розроблення індивідуально-освітнього маршруту і його навчальних траєкторій проходження з окремої дисципліни та професійної підготовки на практичній основі.

Реалізаційний функційний блок визначає необхідність опанування інструментальних та професійно значущих компетентностей з урахуванням індивідуальних стратегій навчання студентів як цілісного процесу навчання за комплікативної реалізації положень компетентісного, особистісно орієнтованого, диференційованого та індивідуального підходів як із психологічної, так і з педагогічної сторони.

До оцінного функційного блоку належать розроблення й перелік сукупності діагностик для перевірки результатів сформованості професійної компетентності студентів-філологів на верифікованому рівні, що залежить від рівня реалізації їхніх індивідуальних стратегій навчання. Реалізаційним компонентом цієї моделі слугує врахування характерних ознак індивідуальних стратегій навчання студентів філологічних спеціальностей, що можуть бути виявленими з огляду на індивідуальні особливості кожного студента, а також групи студентів загалом. Вибір індивідуальної стратегії залежить від сучасних освітніх тенденцій, що зумовлені змінами в суспільстві. Лінгводидактичний аспект індивідуальної стратегії організовує систему особистісного навчання з урахуванням педагогічних принципів та сприяє формуванню вмій та навичок використання іншомовної лексики. Диференціація змісту системи освіти, орієнтація на індивідуальний та студентоцентричний підхід шляхом введення варіативних елементів у навчальні плани та програми, збільшення кіль-

кості самостійної роботи та створення реальних умов для моделювання індивідуальної стратегії навчання кожним студентом є визначними особливостями професійної підготовки студентів-філологів (Лопарева, 2015: 41). Освітній процес можна розглядати як процес оволодіння способами особистісно-професійного розвитку власних здібностей та інтересів студентів.

На нашу думку, філологічні дисципліни є провідним засобом особистісно-професійного становлення студента, що забезпечує оволодіння філологічними компетентностями та видами професійної діяльності.

Г. Удовіченко виокремлює взаємозалежну єдність двох базових засад процесу навчання студентів-філологів – оволодіння знаннями та формування світогляду студента (Гавриленко, 2019: 102). Якщо виокремити індивідуально-типологічні особливості кожного студента та об'єднати їх у групи, відбувається переосмислення сприйняття навчального матеріалу з високим рівнем ефективності. Під час підготовки до семінарів студенти знаходять необхідну інформацію в довідковій літературі, Інтернет-ресурсах, мають індивідуальний характер завдань для досягнення поставлених цілей занять. Своєю чергою індивідуалізація роботи є засобом поглибленої роботи з літературою, виконання пізнавальних завдань, підготовки рольових ігор, презентацій. Індивідуальний підхід для виконання завдань у процесі вивчення дисциплін має тріступеневий рівень: впровадження, закріплення та перевірка (Гавриленко, 2016: 179).

Пропедевтичний функційний блок моделі має на меті анкетування задля виявлення усвідомленості індивідуальних особливостей сприйняття навчального матеріалу студентами, а також тестування задля аналізу індивідуального стилю навчання студентів-філологів. На цьому етапі відбувається процес диференціації студентів за індивідуальними типовими особливостями, пов'язаними з труднощами в навчальному процесі.

Розробка індивідуальних освітніх маршрутів навчальної діяльності студентів-філологів на основі врахування виявлених індивідуальних типів сприйняття навчального матеріалу є провідною функцією *індивідуально-діагностувального функційного блоку*. Насамперед, проведення педагогічного тестування для виявлення

професійних та особистісних характеристик студента.

Проектувальний функційний блок проявляється в організації розробки індивідуального освітнього маршруту та його траєкторій проходження з фахових дисципліни у практичному аспекті, вибираються теми для опрацювання та визначаються форми звітності на засадах індивідуального підходу в процесі навчання.

Реалізація індивідуальних освітніх маршрутів та траєкторій здійснюється на етапі впровадження *реалізаційного функційного блоку* моделі. Враховуючи індивідуальні особливості студентів, можна розробити різнорівневі завдання задля опанування змісту навчального матеріалу. Кореляційна залежність оволодіння компетентностями та використання індивідуальних стратегій відбуваються на основі індивідуального підходу, як із психологічного, так і з педагогічного погляду.

Аналіз результатів навчальної діяльності та сформованість індивідуальних стратегій навчання на основі використаних методів та засобів навчання в умовах індивідуалізації навчання розгортаються на етапі *оцінного функційного блоку*. На цьому етапі досягається головна мета освітнього процесу, спрямована на активізацію пізнавальної діяльності студентів, орієнтованої на індивідуалізацію студента. Усі функційні блоки моделі взаємопов'язані та доповнюють одне одного, елементи та засоби яких спрямовані на досягнення цілей професійної підготовки студента-філолога на засадах реалізації педагогічних умов. Моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів у схематичному вигляді представлено на рис. 1.

Висновки. Результатом моделювання процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів є модель їх розвитку та впровадження, що складається з 5 взаємопов'язаних функційних блоків – пропедевтичного, індивідуального-діагностувального, проектувального, реалізаційного та оцінного, що насамперед відображають мету, завдання, методологічні підходи, принципи, організаційні форми навчання, методи, засоби, критерії та показники оцінювання рівнів сформованості індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів у процесі їх професійної підготовки.

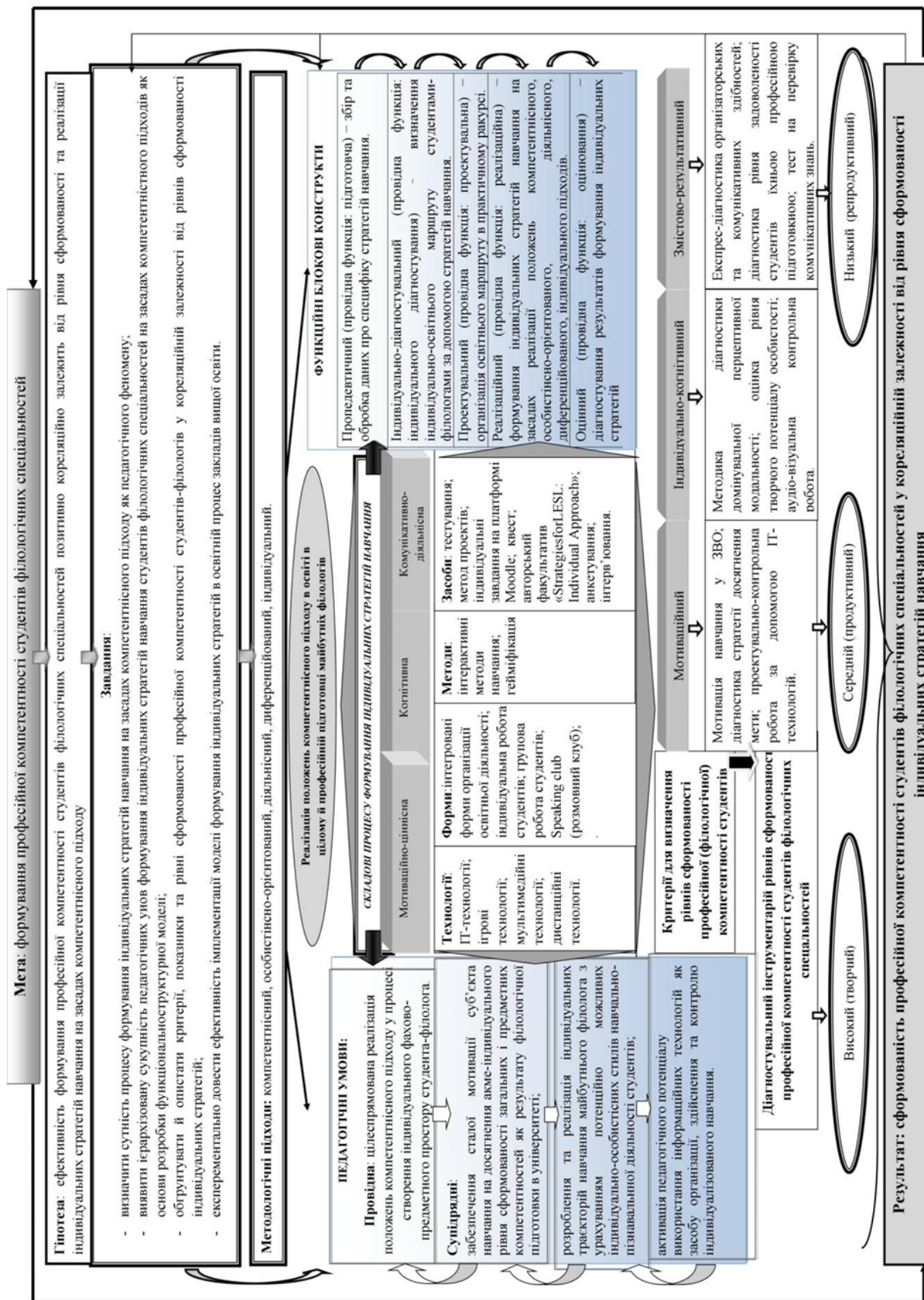

Рис. 1. Модель процесу формування індивідуальних стратегій навчання студентів-філологів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гавриленко А. О. Learning strategies for TESL. Іноземні мови ХХІ століття: професійні комунікації та діалог культур. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2016. С. 178–182.
2. Гавриленко А. О. Формування індивідуальних стратегій навчання студентів філологічних спеціальностей на засадах компетентнісного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2019. 266 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні засади проєктування інноваційних педагогічних систем. Луганськ, 2007.
5. Лопарева Т. А. Учебные стратегии в обучении многоязычию. *Многоязычие в образовательном пространстве*. 2015. № 7. С. 38–44.
6. Харитоновна Л. А. Формирование готовности будущих учителей иностранного языка к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08. Чувашский государственный педагогический университет им. И. Я. Яковлева. Чебоксары. 2005. 205 с.
7. Ягупов В. В. Моделирование профессиональной компетентности выпускников профессиональных учебных заведений. *Нові технології навчання*. 2013. Вип. 76. С. 144–152

REFERENCES

1. Havrylenko A. O. Learning strategies for TESL.[Navchalni strategii dlya navchannya angliiskoi movy yak druhoi inozemnoyi]. Foreign languages of 21st century:professional communications and cultural dialogues. Kryvyj Rig, 2016. pp. 178–182 [in English]
2. Havrylenko A. O. Formyvannya indyvidual'nykh strategii navchannia studentivfilolohichnykh spetsial'nostei na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu: dys...kand. ped. nauk: 13.00.04 [Formation of the individual learning strategies of the students of philological department on the basis of competence approach: Dissertation of the candidate of pedagogical sciences: 13.00.04]. National Aviation University. Kyiv, 2019. 266 p. [in Ukrainian]
3. Honcharenko S. U. Ukrainyski pedahohichnyi slovnyk. [Goncharenko S. Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv : Libid, 1997, 376 p [in Ukrainian]
4. Dokuchayeva V. V. Teoretiko-metodologi`chni` zasadi proektuvannya i`nnovaczi`jnykh pedagogi`chnikh sistem. [Theoretical and methodological basis for projecting innovative pedagogy systems]. Doktornauk. Lugans`k, 2007. [In Russian]
5. Lopareva T. A. Uchebny`e strategii v obuchenii mnogoyazy`chiyu. [Learning strategies in teaching multilingualism]. Multilingualism in the educational space. 2015. № 7. P. 38–44 [in Russian]
6. Kharitonova, L. A. Formirovanie gotovnosti budushih uchitelej inostrannogo yazyka k ispolzovaniyu informacionnyh tehnologij v professionalnoj deyatel'nosti [Formation of the readiness of future teachers of a foreign language to use information technology in professional activities: 13.00.08]. Doctor's thesis. Cheboksary: Chuvashskij gosudarstvenny`j pedagogicheskij universitet im. I. Ya. Yakovleva . 2005. 205 p. [in Russian]
7. Yahupov V. V. Modelyrovanye professyonal'noy kompetentnosti vypusknikov professyonal'nykh uchebnykh zavedenyu [Modeling of professional competence of professional educational institutions graduates]. New Learning Technologies. 2013. Vol. 76. Pp. 144–152 [in Russian]